

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Tetování

Klára Bláhová

Bakalářská práce

2017

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Klára Bláhová**
Osobní číslo: **H14203**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Tetování**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

V bakalářské práci bylo zvoleno téma tetování, kde bude ukázána důležitost a symbolika tetování. Teoretická část bakalářské práce se bude zabývat tetováním z historického hlediska a jeho vývojem v různých dobách a zemích. Dále zde bude zdůrazněn význam tetování, a to hlavně jeho funkce. Praktická část bakalářské práce se bude zabývat zejména významem tetování. Cílem výzkumu je objasnit důvod, proč se lidé nechávají v dnešní době tetovat, na základě čeho se rozhodnou právě pro daný motiv a jaký význam pro ně tetování má. Součástí bakalářské práce bude krátký etnografický film.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

RYCHLÍK, Martin. Dějiny tetování. Praha: Mladá fronta, 2014.

**VANĚK, Jan. Tetování. AntropoWEBZIN, 2005;dostupné na
<http://www.antropoweb.cz/cs/tetovani>, 22. 9. 2016**

**WOHLRAB, Silke.,STAKL, Jutta.,KAPPELER, M. Peter. Modifying the body:
Motivations for getting tattooed and pierced, Body Image, Vol. 4, Is. 1,2007,
87-95.**

**WOODCTOSCK, Louise. Tattoo Therapy: Storying the Self on Reality TV in
Neoliberal Times, The Journal of Popular Culture,Vol. 47, Is. 4, 2014, 780-799.**

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Tereza Hyánková, Ph.D.**

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2016**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2017**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

Prohlášení autora

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou, nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 30. 3. 2017

Klára Bláhová

Poděkování

Velice ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí bakalářské práce PhDr. Tereze Hyánkové, Ph.D. za její ochotu, rady a čas, který mi po dobu psaní mé bakalářské práce věnovala.

Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří mi poskytli potřebné informace. Zejména pak Marii Vlkové, za poskytnutí možnosti výzkumu na půdě jejího tetovacího salónu a za ochotu a trpělivost, kterou mi věnovala při natáčení etnografického filmu.

Děkuji.

Název:

Tetování

Anotace:

Předložená bakalářská práce se zabývá fenoménem tetování v současné společnosti ze sociálně antropologické perspektivy. První část této práce pojednává o historii tetování, jeho významech a funkcích. Ve druhé, výzkumné části bakalářské práce jsou představeny výsledky terénního výzkumu, jehož cílem bylo objasnit důvody, proč se lidé nechávají v dnešní době tetovat, na základě čeho, se rozhodnou právě pro daný motiv a co pro ně tetování znamená.

Klíčová slova:

Tetování, motivace, motiv, funkce, význam

Title:

Tattoo

Annotation:

This bachelor thesis deals with the phenomenon of tattoo in contemporary society from the social-anthropological perspective. The first part deals with the history of tattooing and its meanings and functions. In the second research part of the thesis are presented the results of the field research focused to better understanding the reasons why people are getting tattooed today, what forms the basis of their decision to get a specific motive tattooed and what does the tattoo mean for them in general.

Key words:

Tattoo, motivation, motive, function, meaning

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 TEORETICKÁ ČÁST	12
1.1 Tetování	12
1.1.1 Termín tetování.....	12
1.1.2 Způsoby tetování – technika	13
1.2 Historie tetování.....	14
1.2.1 Ötzi – „Ledový muž“ s tetováním	14
1.2.2 Tetovaná kněžka Amunet – mumie egyptská	15
1.2.3 Výskyt a vývoj tetování ve zbytku světa	16
1.2.4 Znovuzrození tetování a jeho nově vznikající subkultura	17
1.2.5 Námořníci	18
1.2.6 Podivíni a lidé od cirkusu	19
1.2.7 Vězni	20
1.3 Významy tetování	21
1.3.1 Funkce rituální	22
1.3.2 Funkce estetická.....	22
1.3.3 Funkce magicko-náboženská.....	23
1.3.4 Funkce léčebně – preventivní	23
1.3.5 Funkce komunikační a identifikační.....	24

1.3.6	Funkce sociálně-skupinová.....	26
1.3.7	Funkce statusová.....	26
1.3.8	Funkce individualizační.....	26
2	VÝZKUMNÁ ČÁST.....	28
2.1	Cíle výzkumu.....	28
2.2	Metodologie.....	28
2.2.1	Sběr dat.....	29
2.2.2	Výzkumný soubor.....	30
2.2.3	Zpracování dat.....	30
2.3	Analýza dat.....	31
2.3.1	Motivace k tetování.....	31
2.3.2	Motiv tetování.....	33
2.3.3	Umístění tetování.....	36
2.3.4	Čas na rozmyšlenou.....	38
2.3.5	Reakce okolí.....	39
3	SHRNUTÍ VÝZKUMU.....	40
4	VIZUÁLNÍ ČÁST.....	42
4.1	Etnografický film – Tetování.....	42
4.1.1	Výběr respondentů do etnografického filmu.....	42
4.1.2	Chování respondentů před kamerou včetně mne samotné.....	43
4.1.3	Prostředí.....	44

4.1.4	Z několikahodinového materiálu devět minut filmu.....	44
4.1.5	Reflexe vlastního tvoření	45
5	ZÁVĚR	46
6	Bibliografie	47

ÚVOD

Téma mé bakalářské práce jsem si zvolila proto, abych mohla ukázat důležitost a symboliku tetování. Tetování od svého samotného začátku prošlo velikou změnou jak po technické stránce, tak i po způsobu jeho interpretace či symboliky.

Tetování se v dnešní době stává celosvětovým fenoménem. Každý ho však chápe po svém. Někdo ho bere jako módní záležitost, možnost sebevyjádření, či připomenutí si nějaké významné životní události, či symbolu klíčového okamžiku.

V první, teoretické části mé bakalářské práce zprvu vysvětlím, co tetování vlastně znamená, kde se vzalo samotné slovo a jaké jsou jeho způsoby. Budu se zabývat tetováním z historického hlediska a jeho vývojem v různých dobách a zemích. Dále bych zde ráda zdůraznila význam tetování, a to hlavně jeho funkce, kterými se budu zabývat ve výzkumné části mé bakalářské práce.

V praktické části mé bakalářské práce se budu zabývat zejména významem tetování. Cílem mého výzkumu je objasnit důvod, proč se lidé nechají v dnešní době tetovat a na základě čeho se rozhodnou právě pro daný motiv.

Data k tomuto výzkumu byla získána pomocí polo-strukturovaných a strukturovaných rozhovorů celkem s osmnácti respondenty, z toho s pěti byl prováděn hlubší, a to právě polo strukturovaný rozhovor.

Hlavním účelem této práce je pomocí výzkumu získat odpovědi na dvě základní výzkumné otázky:

1. Jaký je hlavní důvod toho, proč se lidé v dnešní době nechávají tetovat?
2. Na základě čeho, se lidé rozhodují, jaký motiv tetování si zvolí?

3. Jaké jsou reakce okolí na tetované jedince?

V závěru mé bakalářské práce budou zpracována a analyzována veškerá získaná data a bude vyvozen závěr mé bakalářské práce.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Tetování

Tetování neboli kožní pigmentace, je proces, při kterém je speciální barvivo vkládáno do vrchní vrstvy kůže. Odborně se tomuto postupu říká mikro-pigmentová implantace. Tento způsob zkrášlování je jeden z typů body artu. U tetování rozlišujeme tři typy: černé (tmavé), polychromové (vícebarevné) a jizvové (skarifikace). Ottův slovník naučný v roce 1906 charakterizoval tetování jako „*Zvyk rozšířený téměř u všech národů, kterým záleží na tom, že kůže lidská ozdobuje se výkresy rázu ornamentálního neb symbolického způsobem tímto: ostrým nástrojem provádějí se do kůže zářezy nebo body, jež spojují se ve výkres, který pak natře se barvou, pokud možno trvalou*“ (Otto, 1906/XXV:295).

1.1.1 Termín tetování

Termín tetování je pojem označující jazykový výraz, který má v určitém oboru svůj vlastní vymezený význam. Původní kořen slova *tetování* anglicky *tattoo* pochází ze slova *tatau*, jež je původem z tonganského nebo tahitského jazyka. První slabika „*ta*“ v českém překladu znamená *ruka*. Ve slově se opakuje dvakrát „*tata*“, aby zdůraznila zvukovou stopu slova. Poslední slabika „*u*“ se do češtiny překládá nejčastěji jako *barva*. *Tatau* lze tedy volně přeložit jako „*barevné ruce*“. Do povědomí lidí se toto slovo dostalo díky prvním mořeplavcům, kteří své poznatky z plaveb rozšířili mezi širší veřejnost. Angličané slovní spojení „*tatau*“ poangličtili na prvotní fázi *tattoo*, ze které postupem času vzešla dnešní zažitá podoba *tattoo*. Tato podoba slova se nepoužívá ve všech zemích, některé si pro zdobení těl vytvořili

synonymum vyplývající z jejich tradic a kultury: „... japonské *irezumi*, *harimono* či *šisei*, havajské *kakau* nebo grónské *kakiorneg*.“ (Rychlík 2005: 27-32)

1.1.2 Způsoby tetování – technika

Aby tetování bylo efektivní a dlouhotrvající, musí se u dospělého jedince pigment pod kůži zanést v průměru 1,5 až 1,8 cm pod kůži, a to nejlépe něčím ostrým. Naši předkové k tomu používali například trny, škeble, nebo jednoduché jehly.

Nejjednodušší a nejvíce bezpečnou technikou bývalo prosté vpichování a zanášení barviv například popela či sazí smíšených se slinami. Celosvětově se k tomuto úkonu používaly rybí kůstky, šídla, úštěpy kostí či bambusů, dřívka, kaktusové trny, později pak nože, či jiné kovové hřebety. V Mexiku a na Borneu se našly jakási předtetovací razítka a vzorkovníky, jejichž otisk načrtl budoucí motiv, který se následně dotetoval výše uvedenými nástroji. Národy, jako například Polynésané, kteří dosáhli největšího tetovacího umu, vnášeli barvu do pokožky zaostřenými hrabičkami z mušloviny, do těch následně tloukem¹ klepali. Maoři zase používali kostěná dlátka, která nazývali *uhi*. Těmito dlátky vrývali do tváří až několik milimetrů hluboké spirály, které následně barvili (Studentpoint 2015).

Jednu z nejoriginálnějších metod měli však Inuité ze severu, kteří doslova prošivali kůži jehlou a protahovali skrz ni obarvené nitě. S barevným tetováním přišli první Japonci, kteří měli podobnou techniku jako Inuité. Měli sadu dlouhých

---

¹ **Tlouk**-patří mezi staré nástroje známé již z období rozkvětu mezopotámské říše. Jde o klasický mechanický nástroj využívající momentu hybnosti

tetovacích per, kterým říkali *hari*. Stylu tohoto tetování se říkalo *horimono* a aby bylo barevné, užívalo se k němu indigo, purpura nebo kurkuma.

V roce 1891 pak přišel na řadu tetovací strojek, který si nechal Samuel O'Reily patentovat, jehož modernější verze se používají dodnes (Katalog-tetování 2010).

1.2 Historie tetování

1.2.1 Ötzi – „Ledový muž“ s tetováním

Nikdy neexistoval žádný jasný důkaz o tom, kdy tetování vzniklo. Dne 19. září, 1991 však nastal zlom. Turisté Erika a Helmut Simonovi se vydali na túru do Ötzského údolí v rakouských Alpách, kde našli zmrzlou mrtvolu. Nejprve si všichni mysleli, že se jednalo o vraždu a byla zavolána i kriminální policie. Později se přišlo na to, že mrtvola, kterou manželský pár našel, je stará 5100 až 5350 let. Vědci se nejdříve domnívali, že mrtvý muž byl týrán a stopy na těle jež nese, jsou od bičování či pálení, ale později se ukázalo, že se jednalo o tetování. Tento „ledový muž“ si vzhledem k místu naleziště vysloužil přezdívku Ötzi. Přesný název této mrtvoly však zní „*mladoneolitická mumie z ledovce na Hauslabově sedle, obec Schnals*“ (Spindler 1998: 43).

Ostatky Ötziho se staly doslova pokladem pro lékaře, genetiky, nebo například antropology. Profesor Konrad Spindler, jenž v Innsbrucku tělo mrtvého muže zkoumal, v roce 1995 pronesl: „*Kůže mumie byla částečně ztmavlá, takže se tyto důkazy dají na těle jen těžko objevit. Celkem bylo nalezeno čtrnáct skupin znamení v podobě jedné až sedmi čárek a dvou křížů: dva paralelní kroužky kolem levého zápěstí, čtyři svazky čárek vlevo od bederní páteře, jedna skupina čárek vpravo od bederní páteře, znamení ve tvaru kříže na vnitřní straně pravého kolena, tři skupiny*

čárek na levém lýtku, malé znamení ve tvaru kříže vlevo vedle levé Achillovy šlachy, skupina čárek na pravém chodidle, skupina čárek vedle pravého vnějšího kotníku a skupina čárek nad pravým vnitřním kotníkem. “ (Spindler 1998: 89)

1.2.2 Tetovaná kněžka Amunet – mumie egyptská

Dříve, než se podařilo v Alpách najít zmrzlého muže Ötziho, byly za nejstarší tetování považovány barevné znaky na kůži egyptské kněžky Hathor, jejíž stáří mumie se odhaduje až do Střední říše, tudíž něco mezi roky 2040 až 1780 před Kristem. Spindler říká, „*Muž z ledovce je ovšem podstatně starší, takže tetování na jeho těle se rázem stává absolutně nejstarším známým tetováním lidského těla.*“ (Spindler 1998: 164)

Kněžka Amunet sloužila bohyni Hathor, která byla považována za sluneční bohyni a kosmickou matku. Amunet byla v roce 1891 objevena na základě vykopávek v Egyptě. Mrtvá žena byla pohřbena v rakvi se zlatem a šperky. Na těle Amunet se našlo tetování, které se skládalo z útvarů teček a čárek. Tetování bylo rozmístěno po celém jejím těle. O tetování Amunet pronesl známý egyptolog Robert S. Bianchini, že mělo nepochybně smyslný podtón. (Gilbert 2001: 11).

Bohyně Hathor byla považována za příklad ženské smyslnosti, plodnosti a sexuality. Dá se tedy předpokládat, že Amunet na svém těle nesla tetování s obdobnou symbolikou.

V egyptských hrobech byly nalezeny i malé sošky, na kterých byly dochovány naprosto identické eliptické útvary, které dle egyptologů mají symbolizovat právě již zmíněnou sexualitu.

V pozdější době se na území Egypta našlo mnoho dalších mužských i ženských těl, na kterých byly nalezeny známky tetování. Egyptologové a antropologové se domnívají, že těla mohla být tetována právě proto, aby ochránila dotyčnou osobu a uctívala boha.

1.2.3 Výskyt a vývoj tetování ve zbytku světa

Tetování se od pradávna vyskytovalo v různých místech světa. Zmínky o tetování můžeme nalézt například v oblasti Číny, Střední Ameriky, Polynésie, Afriky, Japonska, Bornea, Samoi či Filipín.

Nelze bohužel přesně určit, jakou skutečnou podobu mělo tetování v minulosti. Ke studiu byly zachovány pouze starobylé texty, vědecké domněnky a archeologické záznamy.

Například na území dnešního Bulharska a Makedonie se ve středověku mladíci ze šlechtických rodin nechávali tetováním krášlit a to proto, že tetování bylo chápáno jako symbol statečnosti a oddanosti. Na tomto území se totiž tetování považovalo za znak vznešeného rodu. Tetovat se nechávaly i ženy. Ty se nechávaly tetovat zejména proto, že jakmile se na jejich těle objevilo tetování, bylo jasně vidět, že patří ke vznešenému rodu nebo alespoň k bohatému a nebylo o nich smýšleno jako o prostitutkách nebo jako o prostých ženách. Za tetování a možnost zakoupit si tak určitý společenský statut byly ochotny vynaložit nemalé peníze.

V Řecku se zase tetováním označovali například vrazi, kriminálníci či otroci. Tyto asociální jedince společnost tetováním označovala v případě, že spáchali nějaký hrubý prohřešek. Techniku, jež používali, lze přirovnat k technice Peršanů, kteří používali ostré železné jehly naplněné inkoustem, které vpichovali přímo do kůže.

Podobnou zkušenost převzali od Řeků Římané, kteří následně tyto praktiky využili v armádě. Vojáci tetování využívali k tomu, aby rozpoznali případné dezertéry ve svých skupinách. Mezi zastánce podobné stigmatizace pomocí tetování patřil například Platón, který ve svých zákonech (IX: 854d) tvrdil, že by se rouhači a další provinilci měli za trest nechat tetovat a následně vyhostit z území, jež obývají (Rychlík 2005: 50). V dobách Říše Římské byli totiž všichni otroci povinně tetování nápisem *dañ zaplacena* a trestanci byli označováni nápisem skládajícím se z různých slov a zkratk, a to právě kvůli tomu, aby ostatní věděli, jakých činů se dopustili.

V roce 325 n. l však nastal veliký zvrat a s příchodem křesťanství bylo císařem Konstantinem tetování zakázáno. Nebylo však zakázáno úplně, nýbrž císař povolil tetování pouze u odsouzených gladiátorů, bojovníků, či mužů, kteří byli nuceni pracovat v dole. Tito otroci byli stigmatizováni pouze na rukou či nohou. Víra totiž zakazovala tetování na obličeji, jelikož tvář byla chápána jako obraz Boží krásy. V roce 787 bylo tetování papežem Hadriánem I. zapovězeno úplně. Od té doby bylo tetování označováno za znak čarodějnictví a za dílo samotného ďábla.

1.2.4 Znovuzrození tetování a jeho nově vznikající subkultura

Jak jsem již výše zmínila, tetování zažilo veliký úpadek. Absolutní omezení tetování platilo až do dvanáctého století. Když začala být doba více „uvolněnější“ se tetování začalo opět rozmáhat mezi vojáky a námořníky. Ti pojali možnost tetovat se za jakýsi suvenýr, který si přivezli se svých cest. Mimo to, že tetování sloužilo jako památka, pro námořníky sloužilo jako ochrana a pro vojáky jako identifikační znamení padlého vojáka. Vojákům tetování poté zajistilo řádný křesťanský pohřeb (Studentpoint 2015).

1.2.5 Námořníci

Od poloviny 16. století byli Evropané čím dál častěji vystavováni různým novotám. Objevitelé začali vyprávět o podivně malovaných lidech, jimiž měli na mysli právě námořníky.

Na „znovuzrození“ tetování mají velký vliv právě již zmínění námořníci. Z Polynésie si přiváželi vytetované malé šipečky, ze kterých se díky „nudě na lodi“ pomalu začínaly stávat různé nápisy, srdce, palmy, iniciály, kotvy a mnohé další. Začaly se rodit *kérky*². Díky tomuto umu námořníků postupem času vznikala během 19. století v přístavech jako Antverpy či Londýn nová profese, profese tetovačů. Námořnické *kérky* začaly nabývat na své oblíbenosti a zanedlouho se dostaly i do vnitrozemí. K srdíčkům a kotvám se začaly postupem času přidávat i lodě s napnutými plachtami, havajské tanečnice, kompas, státní vlajky, mořské panny, delfini, žraloci, želvy nebo velryby. Důvodů, proč se nechávali námořníci tetovat, bylo mnoho. Jedním z nich byla například lehčí identifikace těla, pakliže námořník spadl přes palubu. Když měl námořník vytetovaný na těle kříž, zajistil si tím křesťanský pohřeb. Stephen Gilbert, ve své knize *Tattoo History* popsal, dle čeho se určovalo, co si námořníci nechají na svá těla vytetovat a čím si to zaslouží. (Gilbert 2001: 130)

„Když jste měli na moři za sebou 5000 mil, byl na hrud' vytetován modrý ptáček. Po deseti tisících jste dostali dalšího na druhou stranu. Při překročení rovníku jste si vydobyli Neptuna na noze, pro ochranu prase na chodidle a kohouta na druhém, tedy kouzlo, které mělo chránit před utonutím. Všichni námořníci, kteří byli v Honolulu –

---

² **Kérka** – slangově tetování

nebo chtěli alespoň takové zdání vzbudit -, měli na bicepsu vytetovanou tanečnici hula, která se při zatnutí svalů roztančila.“ (Gilbert 2001: 129)

Přesnější představu o tom, jak to na lodích skutečně chodilo, zapsal Herman Melville při plavbě Pacifikem do svého díla *Bílá Velryba*: „*Dva z (palubních) vypichovačů byli ceněni, neboť byli mistry a svého umu si natolik cenili, že na konci plavby prý nashromáždili až 400 dolarů. Na objednávku vám vpíchali palmový list, kotvu, krucifix, ženskou, lva, orla nebo cokoliv jste si ráčili.*“ (Gilbert 2001: 125)

1.2.6 Podivíni a lidé od cirkusu

V 19. a na počátku 20. století zažil cirkus v Evropě a USA největší rozmach. Na představení lidé čekali mnohdy i několikahodinové fronty jen proto, aby viděli žonglérské kousky, provazochodkyně, artisty, ale i zvláštní lidi například liliputy, či lidi s různými anomáliemi na tváři nebo jiným tělesným postižením. Mezi panoptikum těchto podivínů se brzy začali zařadit i potetovaní.

Mezi známé potetované cirkusové muže patří například cestovatel z 18. století, Jan Baptist Cabri, který se stal senzací, díky níž mohl cestovat s divadlem a vystupovat na jevištích a účinkovat tak v *tancích divochů*. Byl zdoben mnoha motivy, které byly pravděpodobně dílem Markézanů.

Mezi další nejslavnější potetované podivíny cirkusů se řadí i albánský Řek Géorgios Konstantin alias Princ Konstantrín, který žil na přelomu 19. a 20. Století (Ebelová 2012: 42).

„Tetovaný muž je středního věku, pěkný, dobře stavěný a živý. Viděn bez ošacení, budí dojem, že je oděn v těsně padnoucím a pohádkově vyšivaném obleku. Od hlavy až k patkám u nohou, a to i na penisu, je jeho pokožka pokryta temně modrými

figurami, mezi nimiž jsou rozloženy menší figurky červené. Pouze pod pyjem, na šourku a na chodidlech není tetován... Temeno pod vlasy stejně jako kůže pod vousy jsou též tetovány. Na čele má symetrické pantery, mezi kterými jsou písmena. Na lících, kde nejsou vousy, nacházejí se hvězdičky.“ (Gilbert 2000: 142)

Konstantin měl na sobě celkem 388 tetování a jeho tetování patřilo k nejlepším barmským stylům. Odborníci se domnívali, že se nechal tetovat záměrně, neboť si naplánoval kariéru v showbyznysu (Ebelová 2012: 41).

Tetování lidé, fungující v cirkuse, svou ojedinělost využívali dříve i jako způsob obživy. Toto „povolání“ však dlouho nepřežilo a dnes nám zůstává pouze pár ojedinělých případů, například Enigma, potetovaný muž od hlavy až k patě vzorem puzzle, který doposud pracuje v Jim Rose Circus Side Show (Wikipedia 2013).

Tetování i přesto pořád zůstává jedinou formou umění, pro kterou je potřeba lidské kůže jakožto materiálu.

1.2.7 Vězni

Vězeňské *kérky* se vyznačovaly zejména tím, jak byly vyrobeny. Na první dojem působily primitivně a odpudivě, byly známy hlavně svou nepřesností a nekvalitní barvou. První záznamy vězeňského tetování se datují již od 14. – 15 století. (Rychlík 2005: 181)

Dochovaly se záznamy o tom, že vězeňské tetování bylo prováděno dvěma až třemi jehlami svázanými k sobě a byly přichycené kouskem klacíku. Vězni jako barvivo používali popel z dřevěného uhlí smíchaným s vodou. Existovalo několik způsobů aplikace barvy pod kůži. Nejčastěji využívaným způsobem bylo *tetování vnášením barev do kůže*, což ale nebylo tak kvalitní vzhledem k tomu, že se časem

začala ztrácet barva a původní rysy. Jako další možnost využívali vězni tzv. *tetování jizvové*. Toto tetování principiálně funguje jako řezání do kůže. Jako alternativní způsoby k této možnosti se dále používalo leptání, pálení nebo jiné mechanické poškozování. Nejhorším a nejvíce nebezpečným způsobem bylo však *tetování stehové*. To se provádělo tak, že se všivaly drobné barevné nitě do kůže. Finální efekt tetování byl viděn, až když se tetování časem zahojilo. Pokud šlo o výběr barvy v Evropě se k vězeňskému tetování využívaly koktejlové barvy. Nejčastěji však modrá, černá, zelená a červená. (National Geographic 2012)

Tetování se do československých věznic dostalo až v šedesátých letech. Touto problematikou se českoslovenští psychologové zabývali velmi intenzivně a dospěli k charakteristice vězeňských tatuáží. Tvrdili, že tetování si nechávají dělat převážně osoby psychopaticky narušené, s tendencí k narcismu, exhibicionismu, sadismu a masochismu nebo osoby nevyrovnané či labilní. (Rychlík 2005: 237)

1.3 Významy tetování

Tetování odjakživa sloužilo k mnoha účelům. Tetování může mít psychologické či praktické účely – může sloužit jak ke zkrášlení těla tak může též dokládat dosažení nějakého životního mezníku. Často se skrze tetování vysílaly i sexuální signály, či vyjadřovalo niterní stav člověka – nenávisť, lásku nebo smutek. Tetování může též vyjadřovat náboženské vyznání nebo politické přesvědčení. Další skupina tetování může například upozorňovat na zařazení ve společnosti, vlastnická práva, zmocnění, původ nebo identitu, příslušnost k nějaké skupině. Funkcí je skutečně mnoho, proto je rozčleňujeme na: funkce rituální, estetické, magicko-náboženské, léčebně-preventivní, komunikačně identifikační, sociálně-skupinové, statusové a individualizační.

1.3.1 Funkce rituální

Tetování je od pradávna jeden z přechodových rituálů neboli památným momentem změny. Přechodový rituál je obřadní úkon, který umožňuje a provází jednotlivce skupiny z jednoho společenského postavení či období do jiného, a to bývá zásadně vyšší. Etnolog Arnold van Gennep, popisuje tyto rituály jako sociální událost, mezi níž lze zařadit i například těhotenství, svatbu či pohřeb a připomíná, že *„Mrzačený jedinec je vyjímán z obecného lidstva rituálem odluky, který automaticky připojuje k určité skupině lidí, a jelikož operace zanechává nesmazatelné stopy, toto přijetí je definitivní.“* (Gennep 1997: 41)

1.3.2 Funkce estetická

Funkce estetická je jedna z nejméně důležitých funkcí a obzvláště dnes se dostává do popředí. V současnosti je to nejčastější funkce modifikací. Univerzitní profesor Clinton R. Sanders praví *„Ať už je účel tělesných zákroků jakýkoli – ochrana před nadpřirozenými silami, komunikování sexuální dostupnosti, ukázka statečnosti, symbol členství – všechny typy modifikací mají společnou dekorativní funkci.“* (Sanders 1989: 6)

Tetování bylo často chápáno i jako určitý sociální status. Díky tetování bylo pak možné lépe rozdělit vrstvy dle významnosti. Tetování může nositele též zkrášlit a dodávat mu neobyčejný vzhled, který pak může působit na protějšek velmi atraktivně a působit i jako lákadlo. U původních národu například i jako výzva k oslovení a následnému sexuálnímu aktu. U původních národů mohlo samotné tetování znamenat buď jako výzva k oslovení a následnému sexuálnímu aktu nebo jako forma k zastrašení k boji. U domorodých kmenů sloužilo tetování, a to hlavně tetování na

obličej, nejen jako zastrašující, ale také jako matoucí. Mělo znesnadnit zmapování bojovníka, což existuje dodnes, viz moderní vojáci malující si tváře barvami, aby došlo k narušení obrysu tváře a bojovník tak byl v přírodě maskovaný.

1.3.3 Funkce magicko-náboženská

U původního obyvatelstva bylo tetování nejčastěji spojováno s magií. Tento způsob zdobení těla vykazuje známky magie homeopatické, jež spočívá na zákonu podobnosti, tak i magie kontaktní, která je založena na zákonu doteku „...*dle něho jsou vzájemně propojeny představy, které vznikly buď současně (dotyk simultánní), nebo v časové následnosti (dotyk sukcesivní).*“ (Tattoo Dragoon 2013)

Symbols, jež si nechávali lidé tetovat, mohly například odrazovat případné nebezpečí, mohly mu dodat nespočet magických schopností, či posílit ochranu božstva. To dokazuje velké množství vpíchaných amuletů, značek proti utopení, uřknutí či například malé vábničky na tvářích Inuitů, jež měly za úkol přilákat velryby.

Z antropologického hlediska jsou magie a náboženství doplňující se způsoby, jak zacházet s nadpřirozenem. Náboženství spoléhá spíše na osobní vztah s nadpřirozeným světem a magie užívá techniky, jež nadpřirozený svět ovládají.

1.3.4 Funkce léčebně – preventivní

Funkce léčebně preventivní spadá do nejstarších a nejzákladnějších funkcí vůbec. Je velmi úzce spjata s již zmiňovanou funkcí magicko – náboženskou. Příčinou tohoto tvrzení je nález zmrzlého muže Ötziho. V roce 1998 prohlásil doktor Frank Bahr:

„Kdyby ke mně přišel dnes pacient s takovým rentgenovým nálezem, aplikoval bych mu akupunkturu v 80 procentech bodů, kde ji měl i Ötzi.“ (Rychlík 2005: 49)

V tomto případě se můžeme domnívat, že Ötziho tatuáže nesloužily primárně a pouze jen k léčebným účelům, nýbrž mohlo jít o proces zahrnující magicko-terapeutický účinek. Víra v tento způsob léčení se světem šířila velmi rychle. Dostala se až k Inuitům, kteří věřili, že krev z tetování má léčebné účinky a pro zlepšení zraku, si nechávali tetovat přes víčka oční linky. Tetováním se chránily například i domorodé kmeny v Africe. Podle druhů onemocnění se tetovaly různé obrazce na postižená místa, nejčastěji však kruhy, které pak měly zabránit rozšíření nemoci a dopomoci k následnému vyléčení.

Tato léčebná funkce v dnešní době však naprosto zanikla. V devadesátých letech 20. století se potvrdil přenos HIV tetováním, a tak se tetování v současné době stalo spíše nákazu přenášejícím. Například v České republice má člověk, který má tetování méně než jeden rok naprostý zákaz darovat krev. Pomineme-li smrtelné nemoci z infikovaných jehel tetovacích strojků, díky tetování mohou člověku začít například i různé kožní alergie či různé infekce. Je tedy třeba v dnešní době dbát na to, do jakého salónu člověk půjde. Všude musí tatěři dodržovat striktně hygienická pravidla. Prostředí musí být maximálně sterilní a vše by mělo být pouze na jedno použití (Roucetattoo 2011).

1.3.5 Funkce komunikační a identifikační

Za pomoci tetování můžeme sdělovat určité postoje, pocity nebo názory. Tetování, které je vyobrazené na těle člověka, může sloužit jako komunikační nástroj

nebo jako prostředek nonverbálního sdělení. Vytetované motivy často vypovídají o jeho nositeli mnohem více, než je sám ochoten nám sdělit.

V historii bylo zejména využíváno stigmatizační tetování, též chápáno jako forma cejchu, které sloužilo jako jedno z možných typů jednostranné komunikace. Například v řecko-římské společnosti tak byli označováni otroci, nebo se tehdy písmenem K označovalo křivé obvinění. Podobný typ stigmatizace fungoval až do roku 1829, kdy jej zakázala britská vláda. Jednotlivá písmenka do té doby vyjadřovala provinění nebo status jedince. Písmeno V mělo symbolizovat tuláka (vagabond), písmeno S otroka (slave) a písmeno F rváče (fraymaker) (Hall 2000: 10).

Martin Rychlík ve své knize popisuje, jak velkou roli dokázalo tetování v historii sehrát a jak už dříve bylo důležité: *„Roku 1854 se na moři ztratil pan Roger Charls Tichborne. Po mnoha letech, v roce 1871, se ve Francii a Anglii zjevil muž, který tvrdil, že se zachránil, a nárokoval si “svůj” majetek. V Tasmánii prý po pádu z koně utrpěl poranění mozku, a proto si některé detaily nepamatoval. Mnoho svědků – včetně své matky – přesvědčil, jedinou trhlinou ve výpovědi byla absence „kérky“: pravý Tichborne měl na levé paži kříž, kotvu a iniciály RCT. Vychytralý výlupek říkal, že trpí vážnou amnézií, alkoholismem a zdravotními potížemi, tudíž se tatuáž vytratila. Tomu soud neuvěřil a vyplatil jej čtrnácti léty v káznici s dozorem.“* (Rychlík 2005: 51)

Tetování dodnes slouží i jako šifra či tajný kód. Do dnešní doby jsou určitá komunikační pravidla dochována mezi subkulturami, jako jsou například motorkáři, skinheads, či jiné gangy. Martin Rychlík říká: *„Jejich vysoce anti-autoritativní postoj, znevažující státní moc, je mnohdy doprovázen tajným kódem se specifickými významy, navíc závislými na zemi původu“*. (Rychlík 2005: 53)

1.3.6 Funkce sociálně-skupinová

Každý člověk je členem určité sociální skupiny. Byť je znaků příslušnosti určité skupiny či subkultury celá řada, právě tetování se stalo znakem nejzjevnějším a nejvíce rozšířeným. Od pradávna je to velmi charakteristický znak. Tetování prokazuje příslušnost k různým komunitám. (Rychlík 2005: 52)

Tetování umožňuje jednotlivci odlišit se od většiny a dává mu možnost vyjádřit svou myšlenku či postoj. Jak jsem již výše zmiňovala, tohoto značení využívají například různé gangy, sportovní fanoušci, motorkáři či vojáci.

1.3.7 Funkce statusová

Funkce statusová je vlastně nedílnou součástí výše zmíněné funkce sociálně skupinové. Podle toho, jaký měl člověk zdobení na těle, bylo možné zjistit jeho společenský status, jeho věkové zařazení či stupeň jeho. (Rychlík: 2005: 57)

Arnold Van Gennep se právě touto funkcí zabýval ve své knize *Přechodové Rituály*, ve které také tvrdí, že: „... například *politická, válečnická a loupeživá společnost Areoi na Tahiti i jinde v Polynésii se skládala ze sedmi tříd, hodností nebo stupňů, jejichž příslušníci se poznali podle tetování, které bylo tím složitější a rozsáhlejší, čím hierarchicky výše byl jeho nositel*“. (Gennep 1997: 103)

1.3.8 Funkce individualizační

Tetování dotváří jedinečnost osoby. Často zapisují události, lásky, strasti či zkušenosti. Tetování tedy může fungovat jako určitá zpráva o minulosti jedince, z níž je možné vyčíst již zmíněné události.

Na základě této funkce je dnes kladen velký důraz na techniku i zpracování tetování. Funkce individualizační se dá nejlépe přiblížit na maorském tetování zvaném *moko*, které bylo symbolem jedinečnosti a vážnosti. Německý etnolog a sociolog Julius Lips ve svém díle píše: „*Jistý běloch namaloval jednou zdařilý portrét starého Maora a s hrdostí mu jej dával, ale Maor odložil obraz s pohrdlivým úsměvem; když se ho malíř ptal, jak tedy podle svého mínění vypadá, namaloval stařec důstojně ornament, který měl vytetován na obličeji a řekl: Tohle jsem já. To, co tys tady namaloval, nemá žádný smysl.*” (Lips 1960: 39)

V dnešní době je tetování spíše módní záležitostí. Lze ho chápat jako trend či ozdobu. Velmi často je na tetování nahlíženo estetickými měřítky. Pokud v sobě tetování skrývá nějakou symboliku, v mnoha případech jde o vyjádření svobody, názoru, individuality či vyjádřením jakési revolty. Tetování je způsob, jak být v něčem jiný. Jak se odlišit a být výjimečný. Motivy tetování bývají často spojovány například s rodinou, citáty, idoly, dětmi, vztahy k čemukoliv. Tetování lze považovat za formu kulturního jevu, který dává smysl pouze a jen jeho nositeli.

2 VÝZKUMNÁ ČÁST

2.1 Cíle výzkumu

V této části bakalářské práce bude představena analýza dat z terénního výzkumu. Data budou následně zpracována, analyzována a interpretována. Cílem výzkumu je zjistit, co vede lidi k tomu, aby se nechali tetovat, dle čeho si vybírají svá tetování a nakolik jim tetování ovlivňuje život.

Na konci výzkumné části budou zodpovězeny základní výzkumné otázky.

- Jaký je hlavní důvod toho, proč se lidé v dnešní době nechávají tetovat?
- Na základě čeho, se lidé rozhodují, jaký motiv tetování si zvolí?
- Jakým způsobem vnímá okolí tetované lidi?

2.2 Metodologie

Empirická část mé bakalářské práce je založena na kvalitativním výzkumu. Kvalitativní výzkum byl zvolen proto, že umožňuje zkoumat konkrétní věci více do hloubky a dále lze docílit toho, že vyzkoumaná data spolu se mnou vytvoří i samotní respondenti. U kvalitativního výzkumu není problém nikdy zcela ohraničený, stále se může cokoliv objasňovat. Vzhledem k výběru tohoto druhu výzkumu není množství respondentů tak široké, jako by tomu bylo u výzkumu kvantitativního, který má spíše statistický charakter.

Cílem kvalitativního výzkumu je hlubší porozumění zkoumané skutečnosti, tj. vytváření nových hypotéz, nového porozumění a nové teorie, což je i cíl této bakalářské práce (Hendl 1997: 145).

Kvalitativní výzkum umožňuje nahlížet na zkoumaný problém více dopodrobna než výzkum kvantitativní, čímž je možné získat více informací. V hloubkových rozhovorech se velmi často najdou i různé zvláštnosti či výjimečnosti jednotlivých respondentů.

Jako nevýhodu kvalitativního výzkumu lze považovat menší množství zkoumaných, což může mít za následek klesající reliabilitu výzkumu.

2.2.1 Sběr dat

Výzkumná data pro tuto bakalářskou práci byla získána pomocí strukturovaného a polo-strukturovaného rozhovoru s osmnácti respondenty, z čehož s pěti byl proveden delší, polo-strukturovaný rozhovor. Sedm respondentů odpovídalo v elektronické formě. Veškeré rozhovory byly prováděny ústně, byly nahrávány na diktafon a následně přepsány.

Strukturovaný rozhovor byl zvolen na základě získání přesných odpovědí. Byla vytvořena skladba otázek, která měla za úkol primárně získat potřebná data, ale zároveň umožnila respondentovi uchopit si je po svém, tudíž primární sdělení respondenta korespondovalo s položenou otázkou, ale zbytek odpovědí se značně lišil.

U polostrukturovaného rozhovoru byla použita základní skladba klíčových otázek, která byla v průběhu rozhovoru doplněna otázkami navíc či vysvětlením nebo upřesněním dané problematiky.

Linie otázek byla vytvořena na základě cílů mé bakalářské práce. Otevřené otázky u polostrukturovaného rozhovoru rozšířené o doplňující otázky mají za cíl získat od respondentů klíčové informace, které by měly v závěru poskytnout odpovědi.

V průběhu polostrukturovaného rozhovoru byly použity i zkoumavé otázky, které navedly respondenta odpovídat více detailně.

Klíčové otázky byly voleny tak, aby bylo možné získat data, která se následně budou dát vyhodnotit a následně byly otázky formulovány tak, aby nikoho neurazily, či příliš nenarušovaly soukromí respondentů.

2.2.2 Výzkumný soubor

Účastníky mého výzkumu jsem vybírala v několika etapách. Primární pro mě byl rozhovor s profesionální tatérkou, která mi následně doporučila další možné respondenty. Zbylé informanty jsem vybírala z řad mých potetovaných přátel.

Všichni účastníci mého výzkumu jsou potetovaní a jsou v různém věkovém rozhraní. Všech pět respondentů, které jsem podrobila polostrukturovanému rozhovoru, měli více než jedno tetování a bylo velmi viditelné.

Všichni respondenti s nahráváním rozhovorů a následným zpracováním souhlasili, anonymitu nikdo nevyžadoval, avšak i přesto jsem se rozhodla veškeré respondenty pojmenovat pouze křestním jménem a prvním písmenem jejich příjmení vyjma tatěrky Marie Vlkové, následně pak potetované Renaty Bittnerové, Evy Berkové a Evy Pleškové, které jsou i nedílnou součástí mého antropologického dokumentu, viz etnografický film.

2.2.3 Zpracování dat

Pro účely tohoto výzkumu byla zvolena doslovná transkripce do textové podoby, která je přílohou mé bakalářské práce. Texty byly následně důkladně prostudovány a

rozděleny kodifikací na několik kategorií. Tento proces probíhal na základě porovnávání, podobnosti a spojitosti.

2.3 Analýza dat

Jak jsem již výše zmiňovala, respondenty jsem vybírala prvně z řad mých přátel. Není složité v dnešní době narazit na potetované lidi, obzvláště v mé generaci. Sama jsem výrazně potetovaná a s podobnými lidmi se často stýkám. Dále jsem oslovila svou vlastní tatěrku, která se sama výzkumu podrobila a následně mi doporučila další lidi hodící se pro tuto bakalářskou práci.

Kvalitativní výzkum vyžaduje analýzu dat, která probíhá uspořádáním jednotlivých kódů do tematických kategorií. Po ukončení sběru dat jsem si definovala tyto kategorie:

Motivace k tetování

Motiv tetování

Umístění tetování

Čas na rozmyšlenou

Pozitivní reakce a negativní reakce

2.3.1 Motivace k tetování

První kategorii, kterou jsem se rozhodla dopodrobna rozebrat, je *Motivace k tetování*. Kódy související s touto kategorií nalezneme u všech dotazovaných. Respondentka Lucie T. odpověděla na otázku „*Co tě vedlo k tomu nechat se*

potetovat?“ takto: „*Moje první tetování jsem si nechala udělat pro svou první lásku, nechala jsem si tam dát jeden citát a pak už jsem postupně přidávala další a další. Samozřejmě i kvůli tomu, že se mi líbí.*“ Další respondentka Veronika J. na stejnou otázku odpověděla: „*Vzpomínka. Vždy spojeno s tím člověkem nebo prožitkem, nebo mám tetování spojené se silným okamžikem nebo událostí, co se mi stala.*“ Martina H. zase praví „*U každého asi trochu něco jiného, u jednoho jsem chtěla mít vzpomínku na tu nejlepší kočku světa, druhý je párový, takže propojení s nejlepší kámoškou a třetí vlastně jen tak.*“ Z tvrzení těchto respondentek a dalších šesti dotazovaných je znatelné, že prvotní impulz k tomu nechat se tetovat je jednoznačně nějaká vzpomínka na situaci, jež zasáhla dotyčnou osobu, či vzpomínka k nějaké situaci, která je pro tetovaného velmi důležitá. Tento důvod motivace k tetování lze chápat jako funkci individualizační, která dotváří jedinečnost osoby. Často zapisuje události, lásku či zkušenosti. Tetování tedy může fungovat jako určitá zpráva o minulosti jedince. Druhou možností, kterou lze chápat jako motivaci k tetování, je dle mých zbylých osmi respondentů chtíč a móda. Například Anna G. odpověděla: „*U mě v tom není nic moc hlubokého, prostě jsem chtěla. Miluju svoje tělo a chtěla jsem zdobit a zdůrazňovat svoje přednosti. U mě to jsou ruce. Tetování musí být vidět!*“ Kristýna Ř. zase jako důvod udala: „*Tetování se mi prostě líbí.*“

Tomáš S. definoval svou motivaci takto: „*Když mi bylo 17, měl jsem šíleně sexy tělo a tetování tomu dodalo ještě větší koule. Navíc jsem hrál vodní pólo a byl jsem asi tak 6x tejdne jen v plavkách, takže jsem ho hrozně rád ukazoval. Prostě to byla perfektní ozdoba.*“ Z těchto tvrzení lze tedy určit, že motivace k tetování může být i estetická, což znamená, že tetování může nositele též zkrášlit a dodat mu neobyčejný vzhled. Jedna z mých respondentek odpověděla tak, že z její odpovědi jsou značné obě motivace. Renata B. říká: „*Už pár let před svým tetováním jsem měla jasnou*

představu o stylu tetování, který se mi prostě jen líbí. Tetoval ho tenkrát jenom jeden kluk v ČR a než jsem se stihla rozhoupat, pověsil tetování na hřebík, také jsem dlouho hledala někoho, kdo se do toho pustí. Pár dní před mojí první kérkou se narodil můj třetí sourozenec, takže to tomu dodalo ještě o rozměr na víc a já věděla, že bude pro něj.“ Z odpovědí všech respondentů je tedy zřetelné, že motivace k tetování je rozdělena na dva základní typy. Motivaci lze tedy chápat jako možnost zaznamenat si na své tělo nějakou vzpomínku či něco, co nám je blízké a na způsob estetický, který nám dopomáhá k tomu být něčím originální. Dovoluje nám zkrášlovat své tělo a umožňuje způsob, jak se seberealizovat na svém vlastním těle.

2.3.2 Motiv tetování

Další velmi důležitou částí pro mou práci je kategorie *Motiv tetování*. Tato část úzce koresponduje s částí první, a to s motivací. Respondenti vybírají motivy na základě toho, jakou funkci pro ně tetování má. Veronika J., která uvedla, že její tetování je vzpomínkové čili individualizačního rázu, též tvrdí: *“Jedno z mých tetování je vlk – moje máma, která umřela mi vždycky říkala, že jsem jako vlčice, která zvládne všechno sama, jako ona sama se mnou – tak proto mám vrčícího vlka na rameni...“* Nikola P. se pro tetování rozhodla, jelikož měla potřebu splnit si dětský sen a vyjádřit svou vlastní osobu, takže na otázku *„Podle čeho si se rozhodovala, jaký "motiv" si zvolíš?“* odpověděla: *„Mám vlaštovku. Je to pro mě symbol svobody a barvy. Také ale poukazuje na to, že ve světě nejsem sama, vlaštovky vždy žijí v hejnu, pod tím se skrývá zase rodina, dále pro mě znamená pozitivitu, prostě vše dohromady. Cítím z toho lepší náladu.“* Kristýna zase praví: *„Každý tetování má jeden znak a to křídla, která pro mě znamenají svobodu, nespoutanost, dobrodružství, velké sny a plány a přesně tak se cítím, a tak chci i žít. Znamená pro mě ale i ochranná křídla, která cítím*

u svých nejbližších.“ Anna G. mi odpověděla: „*Motivy si vybírám důmyslně. Chci, aby byly s někým spojené. Mé nejoblíbenější tetování mi navrhla velmi dobrá kamarádka, spojuje mě s partnerem a s nejoblíbenější knížkou. Je to tetování kočky.*“

Mezi lidmi se dle výpovědí získaných od respondentů nejčastěji ve spojitosti s **rodinou** vyskytují motivy **zvířat** a **květin**. Většinou se snaží vyobrazit charakter zvířete ve spojitosti s vnímáním své rodiny, buď jako celku, nebo jednotlivých členů rodiny. Nejvíce vyskytovaná zvířata dle mého výzkumu jsou pak *vlaštovka*, *vlk* a *motýl*, z květin *růže* a *lilie* a v neposlední řadě také znak *srdce*. Veškerá tato tetování v sobě ukrývají cosi, co lze připodobnit ke vztahu *s rodinou* či *blízkými*. Význam těchto symbolů byl sestaven na základě knihy *Symboly a významy tetování* od Watkinse (Watkins 2011: 22-113).

Vlaštovka – může symbolizovat jak symbol jara, tak dle starých čínských legend i něco jako *návrat staršího bratra k mladšímu*. Letící vlaštovka pak značí symbol štěstí nebo změnu k lepšímu.

Vlk – tetování vlka symbolizuje několik věcí, ač na první pohled paradoxních. Zprvu se tváří jako symbolika něčeho nezávislého, zároveň je však tento motiv spojován s věrností a s rodinou.

Motýl – zejména symbolizuje krásu, něhu, pozitivní energie a eleganci. Je to ale také symbol pro partnerské porozumění a symbol lásky.

Růže – je to symbol milenecké lásky a vášně či vyjádření díků. Vyjadřuje i ztělesnění přátelství mezi lidmi.

Lilie – značí víru v někoho, věrnost a čistotu

Srdce – znamená lásku, empatii, emoce, city, ale třeba i sebevědomí

Respondenti, kteří měli tetování pouze jako módní doplněk, nejčastěji však vybírali mezi zrovna moderními motivy a nepřikládali mu emocionální hloubku, nebo mnohdy ani nevěděli, co jejich tetování znamená. Tetování se však v průběhu několika let velmi změnilo, čehož jsem si všimla hlavně na základě výpovědí lidí, kteří si tetování nechali pouze a jen jako módní doplněk. Milan F., který tetování má již od 17 let a nyní je mu 32, si nechal kdysi vytetovat náramek kolem ruky, který připomíná ostnatý drát. Z rozhovoru mé další respondentky, které je čtyřicet let plyne, že její tetování je v podobném stylu, nevypadá tedy jako ostnatý drát, ale symbolizuje náramek okolo paže. Lukáš, kterému je 21 let, si tetování nechal udělat též pouze a jen za účelem estetického významu a nechal si vytetovat růži s pistolí a lebkou. Michaela 23 let, která má stejnou motivaci k tetování jako předešní respondenti, si na svou levou nohu nechala vytetovat růži. Uvedla jsem příklad pouze na části mých respondentů, ale z rozhovorů je zřejmé, že pakliže se zamyslíme nad tím, dle čeho si lidé vybírají motivy tetování, když je u nich primárním impulsem móda a líbivost, je třeba brát v potaz i dobu, kdy si tetování nechali udělat. Pokud si tedy člověk nevybírá tetování tak, aby pro něj znamenalo něco víc, volí téměř vždy na základě toho, co je zrovna moderní. Respondenti uvedli, že k tomu, aby poznali, co je moderní, jim v dnešní době dopomáhají sociální sítě, a to hlavně instagram³ a pinterest⁴.

---

³ **Instagram** – je celosvětová mobilní aplikace, která svým uživatelům umožňuje sdílení fotografií.

⁴ **Pinterest** – je webová stránka, která svým uživatelům umožňuje zdarma vytvářet tematické kolekce obrázků či fotografií, které najdou online nebo je nahrají z vlastního počítače

Díky této kategorii jsem dospěla k závěru, že motiv tetování je vybírán na základě souvislosti s niterním cítěním člověka, avšak dává dohromady dvě funkce, které se navzájem doplňují. Funkci individualizační a funkci estetickou, jelikož tetování musí člověka i vizuálně přitahovat.

2.3.3 Umístění tetování

Umístění tetování není kategorie zcela klíčová pro mé výzkumné otázky, avšak svou důležitou roli zaujímá. Na základě sesbíraných dat jsem dospěla k závěru, že i v tomto případě je velmi důležité, jaký význam tetování pro jedince má.

V rozhovorech jsem otázku „*Dle čeho jste se rozhodovali, na jaké místo tetování umístíte?*“ položila pěti respondentům, se kterými jsem vedla polostrukturovaný rozhovor. Eva P., která má tetování jako důkaz lásky svých dětí, odpověděla takto: „*Ihned jsem stoprocentně věděla, že je jasný, že to bude na levé strana těla. Chtěla jsem to mít u srdce. Zvolila jsem nakonec levou paži. Vytetovaný náramek na pravém žeburu by působil asi komicky, že ...*“ Renata B., která si tetování nechala udělat zprvu proto, že se jí to „prostě“ a v době mezi objednáním a zhotovením se jí narodil bratr, takže tetování věnovala jemu, odpověděla: „*Že si nechám potetovat ruku mi bylo jasný už od začátku. Chtěla jsem si potetovat pravačku, protože na ní mám jizvy po autonehodě, tak aby to nebylo vidět. Jenže pak když jsem nad tím čím dál tím víc přemýšlela, a to tetování chtěla fakt věnovat bráchovi a následně i ségře (což mě napadlo až na křesle), jsem usoudila, že zvolím jiný místo. Dala jsem si tenhle obrázek stromu udělat na levou stranu žeber, abych ty moje malý teroristy měla vždycky u sebe, abych na ně nezapomněla děj se, co děj.*“ Tomáš S., který se přiznal k tomu, že si tetování nechal udělat z „frajeřiny“, mi prozradil: „*Už jsem ti to říkal, to tetování jsem si nechal dát na záda. Byla to největší plocha mého těla, byla nejvíc*

vidět, a ještě mi kluci říkali, že to tolik nebolí. Proto jsem se tak rozhodl. “ Lucii T. k tetování vedlo hned několik motivací. Jednak to byla motivace estetická ale i motivace individualizační. Květinu od svého přítele si nechala vytetovat na levou stranu zápěstí. Když jsem se jí zeptala, zdali to udělala proto, aby ho měla blíže k srdci, odpověděla: „Hele víš, že jsem nad tím ani nepřemýšlela, bylo to tak nějak automatický... “ Veronika J., se k této otázce vyjádřila zase následovně: „Tohle je zvláštní otázka. Vlastně pro mě roli hrálo několik faktorů. První tetování jsme si s bývalým manželem nechali vytetovat na zápěstí. Kdo bude mít potetovaný jaký, jsme asi nějak neřešili, prostě jsme si namátkově vybrali. Mašli, co mám na noze, jsem si tam dala taky jen proto, že se mi to prostě líbí a za rok přidala další na druhou. Když mi ale umřela máma a já si nechala vytetovat citát pro ni: „To, že mě nedržíš za ruku neznamena, že mě nedržíš za srce“, bylo hnedka jasný kam si to dám. Co nejbliž k srdci, ale tak, aby to každý viděl. Mám to na levé klíční kosti. “

Díky těmto rozhovorům jsem si uvědomila jednu zásadní věc. Může se na první pohled zdát, že dotyčnému na umístění nezáleží, že pro něho místo není důležité a spíš přemýšlí nad obsahem a významem tetování. Z řad mých respondentů si však velká část, i když někdy nevědomky, zvolila k tetování levou část těla s tím, že tetování mají blíže k srdci, pakliže pro ně tetování má individualizační funkci. Pokud ho tetování má jen zdobit a nemá poukazovat na emoce, vzpomínku či lásku, je pro něho primárnější viditelnost či bolestivost místa. To, z jakého důvodu si člověk tetování nechává udělat je velmi důležité a může to ovlivnit jak motiv tetování, tak i **umístění**.

2.3.4 Čas na rozmyšlenou

Další výzkumnou kategorií je *Čas na rozmyšlenou*. Tato kategorie mi dopomohla ujasnit si, že každý na téma tetování nahlíží opravdu naprosto odlišným způsobem. Žádná jednotná doba mi díky této kategorii nevyšla, ale zjistila jsem zajímavou úměru. Naprosto všichni respondenti, kteří odpověděli, že se pro tetování rozmyšleli déle jak rok, také odpověděli, že pro ně tetování má funkci individualizační, tzn., symbolizuje pro ně vzpomínku na něco či někoho. Informanti, kteří se rozhodovali spontánně a jejich tetování je estetického rázu, se rozhodovali výrazně kratší dobu či bezprostředně před samotným aktem. Například Martina H., pro kterou rozhodovací faktor byla její kočka, kterou, jak sama tvrdí, bezmezně miluje a měla potřebu si ji navždy upoutat k tělu, se k tomuto rozhodnutí dopracovala až po dvou letech. Sama však tvrdí, že pro ostatní tetování, která jsou spíše estetického rázu, se rozhodovala několik měsíců či týdnů před tím. Lukáš V. si nechal tetování vyrobit na základě toho, že se mu líbilo a že nějaké chtěl a v rozhovoru uvedl, že si to rozmyšlel až v salonu a trvalo mu to přibližně 5 minut. Martin V., majitel deseti obrázků, se k otázce „*Jak dlouho sis tetování promýšlel?*“ vyjádřil následovně: „*Různě. Někdy vím hned co a kde to bude, jindy se na to chystám třeba rok, když mi na tom mega záleží a potřebuju to mít fakt dokonalý.*“ Dále je zde velmi často vidět fakt, že respondenti hlavní myšlenku mají, ale poté několik měsíců či let ladí místo, styl a barvu. Renata B. říká: „*To, co chci, plánuji několik měsíců, o prvním jsem uvažovala dokonce přes rok, ale konkrétní představu nemám nikdy, ta vzniká přibližně hodinu před samotným tetováním.*“

Z terénního výzkumu vyplývá, že tetování, které má hlubší podstatu a jakýsi význam, si lidé rozmyšlejí i několik let a na tetování, které slouží pouze a jen jako estetický doplněk, není kladen takový důraz a doba rozmyšlení je znatelně kratší.

2.3.5 Reakce okolí

U pěti respondentů, u kterých jsem využila polostrukturovaného rozhovoru, mi bylo dovoleno být konkrétnější a ponořit se více do hloubky. Informanti, se kterými jsem prováděla rozhovor, se pohybují v okruhu lidí, kteří jsou buď též potetovaní, nebo mají velmi revoluční a otevřené názory. U každého z respondentů jsem směřovala rozhovor tak, abych zjistila, zda se setkávají spíše s pozitivní nebo negativní reakcí. Renata B. odpověděla na tuto otázku následovně: *„Je to vlastně děsně jednoduchý. Kamarádi jsou jednoznačně pro a podporují tuhle myšlenku. Rodiče se s tím jakžtakž smířili, ale babička s dědou to nepřekousli vůbec. Když jsem dělala zkoušku z urgentní medicíny měla s tím problém i naše paní zkoušející, která se mě ptala, jestli to jako myslím, vážně a co si o mně pacienti pomyslí, když je budu ošetřovat touhle počmáranou rukou. No já si myslím, že budou rádi, že žijou a nějaká moje ruka jim bude jedno, ale to odbočuju. Prostě si myslím, že starší generace s tím má obecně problém a v zaměstnání stejně. Pokud je šéf mladej, a ne zakonzervovanej blbec, je to dobrý. Pokud máš starou škatuli, může to bejt prostě problém. Ale doba jde dopředu, až budeme v jejich věku my, potetovaní budou všichni a už to bude každému jedno.“* Tomáš S., kterému jsem položila stejnou otázku má velmi podobný názor: *“S negativníma názorama se setkávám převážně ze strany starších lidí. Strašně řešej to, co budu dělat, až budu starej a jestli vim kolik stojí odstranění a že vypadám jak z kriminálu. Klasický předpotopní názory. Mejm vrstevníkům je to vcelku buřt, protože buď tetování taky maj, anebo je to prostě nijak nepohoršuje. V práci to zas nikdo nevidí, protože mám kérku na žebrech a nahatej tam fakt nechodim.“* Ostatní respondenti odpověděli ve stejném duchu. Vždy se setkávají s kritikou spíše ze stran starších generací anebo v práci. Na základě rozhovoru tedy lze tvrdit, že v dnešní době tetování odsuzují výhradně starší generace. Příkládám to k faktu, že starší

generace může mít z dřívějších dob zažité určité předsudky, které jsou spojené s tím, že tetování mají zejména nižší společenské vrstvy nebo kriminálníci.

3 SHRNU TÍ VÝZKUMU

Na základě získaných dat se mi podařilo najít odpovědi na mé tři hlavní výzkumné otázky:

Jaký je hlavní důvod toho, proč se lidé v dnešní době nechávají tetovat?

Nelze tvrdit, že by existoval jednotný důvod k tomu, proč se lidé v dnešní době nechávají tetovat. S jistotou lze ale říci, že existují alespoň dvě motivace.

Mladí lidé se nechávají primárně a jednoznačně tetovat na základě toho, že chtějí ozdobit své tělo a chápou tetování jako možnost zkrášlení, takže první důvod lze charakterizovat jako *dekorativní a estetický*. Druhým důvodem je dle mého výzkumu možnost využít tetování jako *prostředek k sebevyjádření*, či možnost skrze tetování upevnit a ukotvit významnou událost či vzpomínku na své tělo.

Na základě čeho, se lidé rozhodují, jaký motiv tetování si zvolí?

Lidé si svá tetování vybírají dle dvou parametrů. Prvním je estetické cítění a vizuální charakter tetování a druhým parametrem je symbolika, která z tetování číší. Lidé, pro které tetování nemá žádnou niterní a duchovní podstatu, svá tetování zpravidla vybírají mnohdy neuváženě a pouze *na základě prvotního estetického dojmu*, nikterak nad ním však dlouho nerozmýšlejí. Druhá skupina lidí své tetování vybírá na základě příběhu, který jim napsal sám život a motivy volí tak, *aby vyjádřily jejich vzpomínky či zážitky*.

Jakým způsobem vnímá okolí tetované lidi?

Dle sesbíraných dat je možné tvrdit, že je třeba rozdělit společnost na dvě skupiny: skupinu vrstevníků a skupinu starší generace. Z výzkumu je tedy zřejmé, že tetování je mezi nižšími věkovými generacemi považováno za běžný a téměř normální společenský jev, a naopak starší generace tetování nepřijímá, a to zřejmě kvůli stigmatům z dřívějších dob.

4 VIZUÁLNÍ ČÁST

4.1 Etnografický film – Tetování

Etnografický film k mé bakalářské práci zachycuje výpovědi lidí, kteří se v subkultuře tetovaných pohybují. Formou rozhovorů se snažím zachytit to, co tetování pro jednotlivé lidi doopravdy znamená a co je vedlo k tomu nechat se tetovat.

4.1.1 Výběr respondentů do etnografického filmu

V první části mého etnografického filmu je uskutečněn rozhovor se samotnou tatérkou Marií Vlkovou, která mi poskytla rozhovor i pro mou výzkumnou část bakalářské práce. Tyto dva segmenty jsem propojila dohromady a rozhovor, který byl klíčový pro můj terénní výzkum, jsem celý dokumentovala na kameru. Z tohoto natočeného rozhovoru jsem následně *vystříhala vhodné pasáže* a použila je pro etnografický film. Marie po dobu rozhovoru odpovídala na mé otázky, které byly do etnografického filmu vybrány tak, aby diváka zprvu seznámily se samotnou tatérkou Marií, následně přiblížily její tatérskou činnost, kde jsem díky jejím zkušenostem a praxi získala jakousi reflexi samotné činnosti a v neposlední řadě představily Marii jako „obyčejného člověka“, co miluje tetování.

Další část etnografického filmu zachycuje rozhovor s mými dalšími respondentkami a *mnou samotnou*. Tyto potetované ženy jsem si vybrala na základě toho, že mi jejich výpovědi přišly velmi zajímavé a věděla jsem, že budou ochotny věnovat mi svůj čas. Dále jsem se rozhodla do svého etnografického filmu promítnout i samu sebe, jakožto potetovaného člověka.

Na tento rozhovor jsem zvolila pouze tři otázky, které pro mě byly velmi klíčové a měla jsem z nich již při terénním výzkumu pocit, že nutí člověka přemýšlet více do hloubky.

1. *Co pro tebe tetování znamená?*
2. *Na základě čeho, jsi se rozhodla, že se necháš potetovat?*
3. *Kdybys měla své tetování charakterizovat jedním slovem, jaké by bylo?*

4.1.2 Chování respondentů před kamerou včetně mne samotné

„*Je to jen kamera! Dělej, jakože tu vůbec není...*“ Tuto větu jsem musela několikrát během rozhovorů opakovat, jelikož jsem si všimla toho, že pokaždé, když se zapla kamera, se chování děvčat rapidně změnilo. Snažila jsem se celý proces pojmout spíše jako „*přátelské posezení*“, nicméně kamera upevněná na stativu dokázala ve všech mých respondentkách vyvolat to, že jejich výpovědi připomínaly spíše naučený text nežli neformální rozhovor. Potřebovala jsem tedy vymyslet něco, co je uvolní a co jim dodá energii a zajímavost, kterou jsem od nich do svého etnografického filmu potrebovala. Během natáčení jsem se tedy dostala do fáze, kdy uklidňující věty přestaly fungovat a já musela improvizovat. „Obětovala“ jsem tedy správný úhel záběru a vyměnila kameru za samu sebe. S respondentkami jsem se snažila navázat oční kontakt a rozhovor zahájila otázkami, které vůbec nekorespondovaly s mým výzkumem, díky čemuž jsem dokázala, že po chvíli přestaly kameru, která byla opodál vnímat, a to byl ten čas, kdy jsem mohla začít.

Velký problém nastal, když jsem si před kamerou stoupla samotná. Zprvu jsem si nemyslela, že s tím budu mít problém, ale po přehrání záběrů jsem zjistila, že můj výstup vypadá nahraně. Jelikož s mou osobou nikdo rozhovor nedělal, bylo to velmi

těžké. Paradoxně se mi „dobrý“ záběr povedlo natočit až na několikátý pokus, čímž jsem vlastně namísto přirozeného rozhovoru poskytla svému etnografickému filmu herecký výkon.

4.1.3 Prostředí

Většina záběrů v mém etnografickém filmu je natáčena v tetovacím salónu mé respondentky Marie Vlkové. Poskytla mi prostory pro natáčení, kde jsem vyzpovídala ji samotnou a natáčela její tatérskou práci. Ostatní mé respondentky jsou natáčeny tak, aby pozadí na nimi bylo bílé a měla jsem tak možnost doplnit záběry prostřihy, například fotografiemi jejich tetování. Jednu mou respondentku jsem natáčela v práci, jelikož nebyla jiná možnost.

4.1.4 Z několikahodinového materiálu devět minut filmu

Po získání všech materiálů bylo třeba, dodat jim formu. Nejprve jsem musela shlédnout veškeré materiály a roztrdit si je. Zprvu jsem vyřadila nepovedené nebo nepotřebné záběry, dále jsem si rozdělila záběry vhodné na „prostřihy“, až mi nakonec z těch několika hodinových materiálů, zbylo jen pár použitelných záběrů. Z těch jsem si vytvořila hlavní linii etnografického filmu, kterou jsem vložila do střihačského programu, a poté postupně přidávala různé prostřihy, obrázky a hudbu. Celý tento projekt jsem zaznamenávala na Nikon D7100, který disponuje full HD videosekvencí. Záběry byly stříhány a zkompletovány v programu Final Cut Pro, přičemž jsem některé efekty vytvořila v Imovie makeru a následně přeexportovala do FinalCutu.

4.1.5 Reflexe vlastního tvoření

Na začátku tvoření jsem byla přesvědčená, že jelikož se v mém okolí pohybuje velké množství tetovaných lidí, bude jednoduché etnografický film natočit. Na začátku s tím každý souhlasil, avšak s blížícím se natáčením se eliminoval počet respondentů na méně než polovinu. Většina lidí, kteří nakonec natáčení odmítli, uvedli jako důvod strach či nervozitu před kamerou, přičemž dva měli strach z následného zneužití natočeného obsahu. Ocitla jsem se tedy v situaci, kdy mi z patnácti domluvených rozhovorů, zbyli jen dva. Podařilo se mi získat další dvě respondentky, které byly ochotné mluvit na kameru, a posledního respondenta jsem ztvárnila já sama.

V průběhu tvoření tohoto projektu jsem sama zaznamenala další překážky, na které jsem nebyla připravena, jako například vybitá baterka, či plná SD karta.

Tento etnografický film by měl divákovi přiblížit práci tatéra a pomoci mu zjistit, z jakého důvodu se lidé v dnešní době nechávají tetovat. Mne dopomohl k tomu uvědomit si, že je důležité zachovat klidnou hlavu a dokázat si poradit ve zdánlivě bezvýhodné situaci.

Naučil mne improvizovat.

Poslední tři minuty rozhovoru s Marií Vlkovou jsou díky vybité baterce na kameře natáčeny na mobilní telefon.

5 ZÁVĚR

V dnešní době je tetování nedílnou součástí našich životů. Na tetování ovšem zprvu nebylo nahlíženo v evropské společnosti pozitivně a nebylo společností akceptováno. S postupem času je ale vidět, jak se doba mění a předsudky k tetovaným lidem pomalu mizí.

V první části mé bakalářské práce jsem představila základní pojmy a fakta o tetování. Dále jsem představila klíčové informace o historii tetování, které čtenáři dopomohou ujasnit si, kde tetování vzniklo a kde je jeho původ. V práci jsem se též zaměřila na jeho funkce, které jsem podrobně popsala v jednotlivých kapitolách. Ujasnit si, jaké funkce může tetování mít, bylo velmi důležité i pro mou výzkumnou část bakalářské práce.

Ve druhé části mé bakalářské práce jsem odpověděla na tři základní otázky mého výzkumu. Objasnila jsem současnou situaci ohledně tetování a zjistila základní fakta o tom, jakou má dnes tetování funkci, jaká je v dnešní době motivace proto, nechat si tetování udělat, na základě čeho, je tetování vybíráno a jak dnešní okolí tetovaných vnímá je samotné. Tyto otázky jsou zodpovězeny v kapitole č. 3, tj. **shrnutí výzkumu**.

Etnografický film, který je přiložen k bakalářské práci má divákovi pomoci pochopit podstatu tetování a ukázat mu, co obnáší být *tatérem*. Tuto práci беру jako přínos pro čtenáře, kteří se chtějí dozvědět, co vše se pod pojmem *tetování* skrývá a kteří se snaží v tetování najít hlubší význam. Já osobně jsem si pomocí této práce uvědomila, že není důležité, zdali naše tetování s sebou nese hluboký příběh nebo se nám prostě jen líbí. Důležité je, abychom věděli, proč jsem si zrovna **JÁ** nechal vytetovat to své.

6 Bibliografie

1. Dušek, J. 2014. *Tetování – stigma, móda nebo životní styl?*. Brno: Masarykova Univerzita, Sociální pedagogika.
2. Ebelová, K. 2012. *Maska v proměnách času a kultur*. Praha: Grada
3. Gilbert, S. 2001. *Tattoo History. A Source Book*, New York
4. Hall, D. K. 2000. *Prison Tattoo*. New York: St. Martin's Griffin
5. Hendl, J. 1997. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum
6. Katalog Tetování 2010. *Historie tetování*. Dostupné z: <http://www.katalog-tetovani.cz/historie-tetovani> [20. 3. 2017]
7. Lips, J. E. 1960. *O původu věcí*. Praha: Orbis
8. National Geographic 2009. *Z tetování ruských kriminálníchků vyčtete vše: Vraha, zloděje i pedofila*. Dostupné z: <http://www.national-geographic.cz/clanky/z-tetovani-ruskych-kriminalniku-vyctete-vse-vraha-zlodeje-i-pedofila.html> [21. 3. 2017]
9. Otto, J. 1906. *Ottův slovník naučný: Díl XXV*. Praha
10. Rouce Tattoo 2011. *Pravidla tetování*. Dostupné z: <http://www.roucetattoo.cz/o-tetovani> [25. 2. 2017]
11. Rychlík, M. 2005. *Tetování, skarifikace a jiné zdobení těla*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny
12. Rychlík, M. 2014. *Dějiny tetování*. Praha: Mladá fronta
13. Sanders, C. 1989. *Customizing the Body. The Art an Culture of Tattooing*, Filadelfie: Temple University Press

14. Spindler, K. 1998. *Muž z ledovce*. Praha: Mladá fronta
15. Tattoo Dragoon 2013. *Tetování*. Dostupné z: <http://www.tattoo-dragoon.cz/cs/tetovani-tattoo-3-3/> [11. 2. 2017]
16. Van Gennep, A. 1997. *Přechodové rituály: systematické studium rituálů*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny
17. Vaněk, J. 2005. AntropoWEBNZIN. *Tetování*. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/tetování/> [22. 1. 2017]
18. Vykydalová, A. 2015. *Z historie tetování*. Dostupné z: <http://www.studentpoint.cz/2015/03/25/z-historie-tetovani/> [5. 3. 2017]
19. Watkins, J. 2011. *Tetování: symboly a významy*. Praha: Brána
20. Wikipedia 2011. *The Enigma Performer*. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=The_Enigma_\(performer\)&action=history](https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=The_Enigma_(performer)&action=history) [16. 3. 2017]
21. Woodstock, L. 2014. Tattoo therapy: Storying the Self on Reality TV in Neoliberal Times, *The Journal of People Culture* 47: 780-799. Wiley Periodical, Inc.
22. Wohlrab, S., Stakl, J., Kappeler, M. 2014. Modyifying the body: Motivations for getting tattooed and pierced. *Personality* 4: 931-951. New York: John Wiley & Sons for the European Association of Personality Psychology